

A 33. Skupova Plzeň plakátja

A fejtörő rejtélye – Újabb lázadás a Vesztőhely negyedben, 2107.
R: Jakub Vašíček. Minor Színház, Prága

Bajaja, 2016. R: Filip Jevič. Studio Damúza, Prága

Zdeněk A. Tichý

SKUPOVA PLZEŇ 2018, AVAGY HOGYAN (NE) MESÉLJÜNK TÖRTÉNETEKET

A harmincharmadik Skupova Plzeň fesztivál programja a színpadi produkciók olyan sokszínű választékát kínálta, hogy csak nehezen lehetett egyetlen központi, egyesítő téma köré csoportosítani őket. Volt köztük klasszikus mese, képregényes sorozatgyilkosság, több irodalmi adaptáció és filmes ihletésű darab, valamint a bábos *Faust* felújítására tett kísérlet is... Bár egy közös elemet talán mégis meg lehetett figyelni – és ez nem más, mint az új előadasmódok, a rendkívüli, a más keresése, új módszerek kipróbálása arra, hogyan lehet „másként” megszólítani a közönséget, nem utolsósorban az ifjabbakat...

Mindez banálisnak tűnhet – hiszen melyik színházi ember ne szeretne fejlődni, ki az, akinek nem fontosak a nézők – mégis éppen ez a keresés, vagy az erre való törekvés volt felfedezhető a legkülönbefélebb formákban a fesztivál előadásainak legtöbbszörében. Volt, ahol talán a rendező abbéli törekvéséből fakadt ez, hogy kivédje az ismétlés, az ötletek újrahasznosításának vádját, másutt a társulat munkájának programszerű része, megint máshol pedig az a szándék húzódik meg mögötte, hogy a potenciális nézők felé azt sugározza, a huszonegyedik században is lehet a színház „cool”.

A Vesztőhely negyedtől a Bajajáig

Jól pontot szerezni a publikum körében főleg azoknak a társulatoknak jelent folyamatos kihívást, akik elsősorban gyerekeknek és kamaszoknak szóló előadásokra összpontosítanak. Ez észrevehető volt már a **Minor Színház** nyitó előadásában is – Jaroslav Foglar fiúknak szóló kultuszregénye, *A fejtörő rejtélye – Újabb lázadás a Vesztőhely negyedben.* (Záhada hlavolamu – Stínadla se zase bouří) feldolgozásában. Tomáš Jarkovský dramaturg és Jakub Vašíček rendező annak tudatában készítették

az előadást, hogy a Sebes Nyíl fiainak kalandjai és az őket jellemző rendez-gyerek imázs ma már nem vehető és játszható százszázalékos komolysággal, hiszen a történetek több évtizeddel ezelőtt születtek, egy egészen más korban.

Hasonlóan egy másik Foglar-adaptációhoz, amelyet az Uherské Hradiště-i Slovacké Divadloban tűztek műsorra, a fiatal fiúk – a Sebes Nyíl fiai – szerepét felnőtt színészek játsszák (Daniel Šváb, Ondřej Bauer, Pavol Smolárik, Mikuláš Čížek és Václav Jelínek). Egy kicsit a gyermekkori emlékek és a képregényre jellemző stilizálás és túlzás keveréke ez, felülnézetből, humorral és szeretetteljes iróniával előadva.

Foglar regényeinek rajongói talán nehezen tudják feldolgozni, hogy a Nyilak ellenfeleit – a Vontákat – a Minor Színház színésznői testesítik meg, ami azon a pusztán praktikus szemponton kívül, hogy nem állt rendelkezésre megfelelő számú férfiszínesz, utalás lehet az író specifikus világára, amelyben igen kevés hely jutott a lány szereplők számára. Mindemellett nem hiányzik az izgalmas nyomozás az után, ki lehet az álruhás Sirokkó, mi a jelentősége a „sün a ketrecben” fejtörőnek, és mi folyik a Vesztőhelyen, ahová máshonnan jött fiúk be sem tehetik a lábukat. A titkos fantomot a parkour nevű extrém sport egy valódi művelője játssza, aminek köszönhetően Sirokkó üldözése, amely nem csak az állványokból felépített díszletek között, hanem az egész teremben zajlik, adrenalin-fokozó, lélegzetelállító látványossággá válik. A *fejtörő rejtélye* így halad a logikus, elvárt finálé – az új Nagy Vonta megválasztása felé. A szünet után azonban, melynek során a nézők kitöltenek egy a Sebes Nyíl fiaival kapcsolatos tesztet, Jarkovský és Vašíček mindent leállít, és az előadásba bevonnak két fiút a nézők közül. Azok, akik a teszt során a legnagyobb

tudásról tettek tanúbizonyságot, most beállhatnak a regényhősök helyett a Nagy Vonta címért folyó háromfordulós küzdelembe.

Másfajta történetmeséléssel próbálkozott a **Polárka Színház** is, Anna Duchaňová Ottfried Preussler *A kis boszorkány* (Malá čarodějnice) című könyvének saját adaptációját vitte színre. Nehéz azonban kitálatni, miért bízta a kislány (a kis boszorkány) szerepét, aki még keresi a helyét a világban, épp egy bajszos színészre; egyébként férfiak játsszák a felnőtt boszorkányok szerepét is. Talán csak a mesebeli közhely miatt, mely szerint a boszorkányok csúnyák? Vagy egy rosszul sikerült gender-kísérlet lett volna? Vagy nem más, mint játék a furcsával és a bizarral, ami kabaréba illő nevenségességével és stílusterzítással mindent leköröz? A női ruhát és magas sarkú cipőt viselő főszereplő úgy néz ki, mint Conchita Wurst eurovíziós énekes sztár húga. A gyerekközönségnek szánt előadások kategóriájában lényegesen jobban szerepelt a kladnói **Lampion Színház** *Mijoko és a csillag* (Mijoko a hvězda) című darabja, amely azonban csak a vasárnapi epilógus keretében volt látható. Tomáš Procházka rendező Yoshitomo Imae japán író történetét dolgozta fel egy kislányról, aki édesapjával és Goro nevű kutyájával él, és arról álmodozik, hogy egyszer sikerül elkapnia egy csillagot. A bevezető jelenet – a japán család és a kelekótya kiskutya – ötletes és komikus, a szereplők precízen mozgatják a fabábokat. Az álomjelenet, amikor Mijoko egy oroszlán hátán elrepül Afrikába, hogy részt vegyen a virág-szépségversenyen, már elsősorban abból áll, hogy afrikai állatokat mutat be, amelyeket ügyesen állítottak össze a legkülönfélébb tárgyakból és anyagokból. Kár, hogy ezt nem sikerül dramaturgiai jobban összekapcsolni az első részszel – így kicsit olyan, mint különféle állatok látványos díszmenete. Bár lehet, hogy a gyermeknéző ezzel nem is nagyon foglalkozik – annak megfigyelése, mi mindenből lehet egy ilyen bábot létrehozni, talán fontosabb számára, mint a precízen összeállított színházi szöveg.

Irodalmi forráshoz nyúlt Vít Peřina dramaturg is, aki Iva Procházková könyve alapján az **Ostravai Bábszínház** számára írt darabot *Szeretjük a szerdát*

(*Středa nám chutná*) címmel. Ez a „másság” témáját szokatlan módon tárja a néző elé – főhőse, egy Cilka nevű kislány több gyermekotthont kipróbált már, amikor végre megállapodik az egyikben, ahol senkit nem zavar, hogy a fején egy kis fa nő, amelyen almák teremnek. Martin Tichý rendező a felnőttek és a gyerekek világát próbababákkal különbözteti meg, amelyek csak a gyerekszerepek alakítóinak állnak rendelkezésére. Ez a megkettőzítés praktikus, eleinte hatásos is, de ugyanakkor megvannak a korlátai, és egyes jelenetekben a bábalteregők pusztá illusztrációi az elmondottaknak; maguk a bábok nem képesek a történetben foglalt érzések és hangulatok egész skáláját eljárszani. A próbababa ilyen szempontból kifejezetten nehéz partner, ám ha az ostravai bábszínház hű akar maradni a nevéhez, mégis jó, ha társulata felvállal hasonló feladatokat.

A Három vasgyúró az úton (Tři siláci na silnici) című komédiában, amelyet az **Alfa Színház** számára írt, Vít Peřinát (legjobb szövegért járó díj) nem kötötte semmiféle irodalmi forrásmű. A három fivérről szóló klasszikus mesebeli történetet, akik közül a legfiatalabb az okosabb, áthelyezte a jelenbe. Anyuka elküldi három fiát, akiknek közös szenvedélye a súlyzóemelgetés a fitness teremben, hogy lássanak világot és találjanak maguknak menyaszszyonyt. Az útra azonban nem nemes paripákat kapnak, hanem feltuningolt motorbicikliket, apai örökségüket. Vetélytársuk a boldogsághoz vezető úton egy gonosz kamionsofőr, aki elrabolja az első kiszemelt menyasszonyt – Marcellát a benzinkútról. Az egész ördögi száguldást Ivan Nesveda gyönyörű marionettjei végzik, és a Tomáš Dvořák által rendezett előadásban különböző bábos trükkök is megjelennek, amelyeket a nézők ettől a szerzőpárostól el is várnak. És miközben elöl, a futószalagon, amely a színrevitel technikai megoldásainak részét képezi, három motoros száguld az elkerülhetetlen happy end felé, a színészek időnként otthagyják a bábokat és mögöttük a színpadon beállnak a rockegyüttesbe; ennek tagjai egyébként, csakúgy, mint minden más szereplő, stílusosan fekete bőrszerkót viselnek. Az biztos, hogy a *Három vasgyúró* gender-érzékenységért nem fog díjat kapni – Peřinánál

Mijoko és a csillag, 2017.
R: Tomáš Procházka.
Lampion Színház, Kladno

Szeretjük a szerdát, 2017.
R: Martin Tichý.
Ostravai Bábszínház

Három vasgyúró az úton,
2017. R: Tomáš Dvořák.
Alfa Színház, Plzeň

Fehér Agyar, 2018.
R: Jakub Vašíček.
DRAK Színház, Hradec Kralové

Cseh-tenger, 2017.
R: Janek Lesák. Kis Színház,
České Budějovice

*Csehország a tenger
mellett fekszik*, 2017.
R: Filip Homola.
Naiv Színház, Liberec

a gazember karmai közül megmentett lányok a három fivér karjaiban kötnek ki, ami egyértelmű macsó sztereotípiá. de az efféle „kisebb vétkek” talán legalább a mesék világában megbocsáthatóak.

Míg Peřina a jelenbe helyezte a hagyományos mesét, Filip Jevič, aki Božena Němcová *Bajaja királyfiját* alkalmazta színpadra, nem változtatta meg sem a főhősöket, sem a beszélő lovat, sem a sárkányokat – egyszóval tiszteletben tartotta a klasszikus lovagregény műfaját. Az első pillanattól sikerül azonban megragadnia a figyelmet azáltal, hogy sok kétely és gond, amelyekkel a mesehősök küzdenek, közvetlenül érinti a nézőket is. A **Studio Damúza** darabjában (legjobb rendezésért, legjobb színészi teljesítményért járó díj, elismerő oklevél a zenéért) az összes szerepet képes bábokkal eljátszani Richard Fiala (Filip Jevič helyett) és Mirka Bělohávková, Marek Bělohávek interaktív, élő zenei és ének kíséretével. A díszlet, amelyet egy saját tengelye körül forgó többfunkciós asztal képez, a lapjába vágott több ügyes ablakocskával és ajtóval, Petr Matásek díszleteire emlékeztet. Egyébként Jevič sem tagadhatná le tanárát, érzéssel dolgozik a bábokkal, és látszik, hogy a két szereplő örömet leli a közös munkában.

Miről álmodnak a csehek

Olga Sommerová rendezőnő évekkal ezelőtt készített két dokumentumfilmet, *Miről álmodnak a nők* (O čem sní ženy) és *Miről álmodnak a férfiak* (O čem sní muži) címmel – amennyiben valamikor szeretne hozzálátni egy *Miről álmodnak a csehek* című filmhez, a válasz egyértelmű lenne: a tengerről. Legalábbis ezt az eredményt hozta a felmérés, amely a České Budějovice-i **Kis Színház Cseh-tenger** (Čechomoří) című előadásának alapjául szolgált. A felmérés eredményeinek ismertetése mellett Janek Lesák rendező és csapata felidézte Karel Žlábek mérnök igaz történetét, aki vasúti alagutat akart építeni, amely összekötötte volna Csehországot az Adriai-tengerrel, a kitermelt talajból pedig megszületett volna az Adriaport nevű cseh sziget. A színrevitel koncepciója, beleértve a minimalista díszletmegoldásokat, előrevetíti, hogy ezúttal egy kicsit más, dokumentum színházról lesz szó. Négy színész,

négy mikrofon és három kicsi felfújható medence – az elhangzott szövegnek csak az elejét vagy a végét kíséri színészi játék, történjen az magukban a medencékben, vagy a színpad hátsó részében, ahol nagy kerek ablakokban kétdimenziós bábok jelennek meg, és az eseményeket T. G. Masaryk, vagy épp Gandhi kommentálja. Néhány gyenge pont ellenére (a szenilis futballistától pl. eltekintettek volna az alkotók), a *Cseh-tenger* olyan darab, amely képes a nézőket rávenni, hogy egy pillanatra megálljanak és elgondolkozzanak jelenlegi, elveszett vagy rég elfelejtett álmaikról.

A tenger olyan jelenség, amely a **Naiv Színházat** is folyamatosan foglalkoztatja. A sokatmondó *Csehország a tenger mellett fekszik* (Čechy leží u moře) című előadás után a libereci társulat Judith Schalansky *Távoli szigetek atlasza* című könyvének színpadra alkalmazásába fogott, amely Filip Homola rendezésében a *Vannak helyek, amelyeket a sötétség szeret, ahol a soha és a semmi rejtőzik távoli szigeteken* (Jsou místa oblíbená tmou, kde nikdy a nic na ostrovech se skrývá odlehlých) címet kapta (rendezői-zenei koncepcióért és megvalósításért járó díj). A közönség fapadokon foglal helyet egy hosszú asztal körül, amelyen és amely körül nyolc szigetről szóló hírek és a velük kapcsolatos mikro-történetek elevenednek meg. A sötétségből apró bábok, különleges tárgyak vagy éppen fényképek jelennek meg, és a látványelemek a zenével és a szöveggel együtt erős emocionális élménnyé fonódnak össze. Az előadás részét képezi egy bizonyos be nem fejezettség is – a néző így a maga módján élheti át és értelmezheti a történeteket. Az egyik cseh álom, amely ugyan a *Cseh-tengerben* nem jelent meg, az amerikai vadnyugat, amely nem csak abban a sajátos cseh jelenségben ölt testet, amelyet „trampingnak” neveznek (a táborozás, túrázás egy fajtája), hanem a ponyvaregények, a countryzene és a westernfilmek állandó népszerűségében. És végső soron a színházban is – a Skupova Plzeň fesztiválon mindjárt három puska- és aranypor szagú előadás is volt... Ennek az irányvonalnak a zászlóshajója a **Forman Fivérek Színházának** *Deadtown* című projektje volt, amelyet a sokatmondó *Forman Brother's Wild West*

Show alcímmel tűztek műsorra. A Forman-féle előadások sorában, amely 1992-ben egy tisztán bábos kamaradarabbal, a *Barokk operával* kezdődött, ez eddig a technikailag legigényesebb és legkimmunkáltabb projekt. A *Deadtown* előadásához egy speciális fa-csarnokot építenek, amely méreteivel meghaladja azt a különleges vándorsátort is, amelyben a *Kísértettábor* című előadást játszották (2007). Maga a helyiség és az előadás bevezető része az amerikai show boatok (színházhajók) és saloonok hangulatát idézi. A nézőket elárasztják a táncos, zenés és énekes számok, Petr Forman, aki egyúttal az egész estét konferálja, a varázsló szerepét vállalta magára, Jacques Laganche pedig egy eredeti akrobatikus kerékpárszámot ad elő egy trambulínon. És amikor már a publikumban megfelelően forr a vér, Petr Forman mindent leállít és ahelyett, hogy a show folytatódna, a rendezők egy áttetsző függőny, vetítőlámpának, trükkös vetítések és pontosan összehangolt színpadi akciók segítségével a régi némafilm illúzióját keltik – ebben az esetben azonban a nézők ennek valamiféle 3D-s színpadi verzióját követhetik figyelemmel. A westernek konvencióinak megfelelően gonosztevőkkel, lövöldözésekkel és bajba jutott gyönyörű nőkkel tarkítva, „filmés módon” tárul a nézők elé az illuzionista története, aki asszisztensnőjével együtt érkezik a Deadtown nevű kisvárosba. Az előadás olyan tempóban rohan, hogy nem hagy időt a nézőknek a lélegzetvételre sem, nemhogy a trükkök és effektek kiélvezésére, sőt még arra sem, hogy a történetben eligazodjanak – ki kicsoda, és ki kivel van, ki ellen...? Mintha az alkotócsapatból hiányzott volna a dramaturg, vagy a próbák alatt elszundított volna. Azoknak, akik emlékeznek a korábbi Forman-féle projektekre, panaszára adhat okot, hogy Matěj Forman ezúttal csak a díszlettel foglalkozott, nem jelenik meg a színpadon fivérével együtt. Mindenesetre a *Deadtown* több mint pusztán egy látványos show, szórakoztató és hatásos retrospektív mű, amely a mainstream közönséget is magával ragadja. Aki akarja, úgy is magyarázhatja, mint színházi tiszteletadást egy bizonyos Miloš Forman előtt, aki valaha átkelt a nagy pocsolján, hogy ott teljesítse be az álmát és mozgóképeket készítsen.

Lényegesen szerényebb módon használta a filmtechnikát Jakub Vašíček rendező, amikor a Hradec Králové-i **DRAK Színházban** Jack London *Fehér Agyar* című könyvének adaptációját elkészítette (a legjobb koncepcióért járó díj). A prológus a farkas és kutya keresztezéséből lett lény születésének körülményeit írja le és a fény-árnyékból előtűnnek a kietlen arany észak tipikus figuráinak sziluettjei, szőrmében, kabátban, kalappal a fejkön... Fehér Agyar történetének mesélője Milan Hajn, aki egyszerűsége elkezdi felvenni a környékét „az ő szemével” – egy kis kamerával – és mindaz, amit a főszereplő állat valószínűleg látna, megjelenik a színpad fölötti vetítőlámpán. Megölt anyja vérének nyomai a havon, a nyírfajd, amelyet sikerül levadásznia, az indián, aki elfogja őt, a kutyák (ezeket a többi színész alakítja), amelyek utálják őt, mert számukra ő nem más, mint egy betolakodó farkas... A vásznon zajló minden történés szubjektív kivágás a színpadi történekekből, ami szokatlan feszültséget szül. A záró részben, amikor a címszereplőt megmentik a haláltól és megszeli, a mesélő szerepe elkezdi összenőni Fehér Agyar szerepével – Milan Hajn már nem csupán kívülről hang és operatőr, hanem ő az, aki etetnek, fürdetnek, simogatnak... Mintha a korábban riadt vadállat csak a háziasítással nyerné el valódi alakját. A finálé pedig, amikor Fehér Agyar visszatér a vadonba, már egy gesztus, melynek során London Kerouac-kal találkozik – a vásznon Milan Hajn jelenik meg autóstoppolás közben.

Az alternatív színjátás és báb-társzék diákjainak egy csoportja, akik immáron **Plata Company** néven lépnek fel, arra hívta fel a figyelmet, hogy rendkívüli színház közönséges dolgokból is létrehozható. Jack London *Az ezer tuca* című elbeszélésének színrevitele (dramaturgiai-rendezői koncepcióért járó díj és elismerő oklevél a díszletért és a kollektív színészi játékért) eredetileg Jakub Maksymov rendezésében készült el, iskolai záróvizsga-darabként, de hamar nagy elismerésre tett szert a Prágai Színművészeti Akadémia falain kívül is. A kalandos utazás San Franciscóban kezdődik, ahol az újságíró David Rasmusen megtudja, milyen drágán adják a Klondike mentén hiánycikknek számító tojást.

Deadtown, 2017. R. Petr Forman. Forman Fivérek Színháza, Prága

Nagypapa, 2018. R. Matija Solce. Pozsonyi Bábszínház

Az ezer tucat, 2016. R. Jakub Maksymov. KALD DAMU – Plata Company, Prága

A kis boszorkány, 2017. R. Anna Ducháčňová. Polárka Színház, Brno

Doktor Johannes Faust, 2018.
R: Vít Bruckner. Bukták és
bábok, Prága

GOON: Véres bosszú!, 2016.
R: IDDQD csoport, Prága

Tracy tigrise, 2017.
R: Katarina Aultisová.
Zsolnai Bábszínház

Sutba vágja az újságírást, összevásárol egy csomó tojást és elindul a Klondike folyóhoz... És éppen a díszlet középpontjában álló tojástartók képviselik azt az ötletet, amely minden nézőt elvarázsol. Három színész keze alatt (Eliáš Jeřábek, Dominik Migač, Štěpán Lustyk) villámgyorsan nőnek és tűnnek el újra a tojástartó kupacok, hogy hegycsúcs, behavazott síkság, gőzhajó füstje, hóvihar legyen belőlük... A három színész játékosága természetesen megjelenik a durván megmunkált fából készült bábok mozgatásában is, amelyek kiválóan beleillenek Jack London világába, és az ő színészi játékukba, kollektív teljesítményükbe is.

Kegyetlen bábiskola és visszatérés a klasszikusokhoz

Hosszabb szünet után visszatért a Skupova Plzeň fesztiválra a **Spejbl és Hurvínék Színház**, amelynek *Spejbl és a bűn városa* (Spejbl a město hříchu) című zenés komédiáját a kinematográfia története ihlette – a Miki Kirschner–Robin Král szerzőpáros a film noir krimik stílusában készítette el a művet. Spejbl útja az éjszakai városon át, amelyben egy tömeggyilkos garázdálkodik, elég lehetőséget hordoz arra, hogy a színház bemutassa, milyen formában van. A színészek emlékeztették a bábos közösséget, hogy vannak még olyanok, akik képesek hosszú madzagokon mozgó marionetteket mozgatni. Sajnos azonban Miki Kirschner rendező az előadásnak ezt az oldalát nem hangsúlyozta kellőképpen – egyébként ehhez a színpad megvilágítása sem járult hozzá. Azzal alakítani ki éjszakai hangulatot, hogy a színpadon időnként szinte semmit és senkit nem lehet látni, nem a legjobb ötlet. Maga a darab is gyakorlottabb dramaturgot érdemelt volna, vagy akár még egy társszerzőt, aki képes lett volna kitapogatni és kibontani a motívumokat, amelyek megjelennek benne. Jobban sikerült a zenei rész, beleértve a dalokat, amelyek közül egyet-kettőt akár Michael Kocáb is elénekelhetne. Némelyik dalszöveg pedig kifejezetten illik a bábokhoz: Gyilkosság – a zsinórok szakadnak / zuhansz és senki el nem kaphat...

A *GOON: Véres bosszú!* (GOON: Krvavá pomsta!) című előadással összehasonlítva (az előadás

konceptiójáért és színreviteléért járó díj), amelyet az **IDDQD** csoport adott elő, a *Spejbl a bűn városában* tömeggyilkosa csak egy jóra való kisfiú a vasárnapi iskolából. A GOON sötét főhőse egy durva gazember, aki még gonoszabb és sötétebb erővel száll harcba – a zombik bandájával és főnökükkel Pater Monsterrel. A GOONban a képregények, lövöldözős számítógépes játékok és másodrangú filmek poétikája testesül meg a brutális erőszak és a fekete – s nagyon inkorrekt – humor robbanó elegyében. És mindezt sodró tempóban bábokkal játsszák el – az előadás gyökerei egyébként szintén a Báb-tanszékig nyúlnak vissza, ahol záróvizsga-projektként jött létre. A fesztivál programjába két *Faust*-előadás is bekerült – mindkettő a népi bábosok hagyományát viszi tovább, még ha ezzel az örökséggel eltérő módon bánnak is. A **Bukták és bábok** társulat Christopher Marlowe darabját régi bábos szövegekből származó motívumokkal és Jiří Teml a darabhoz komponált zenéjével egészítette ki. A *Doktor Johannes Faustról* (O doktoru Johannesi Faustovi) című előadás, amelyet Plzeňben Vít és Zuzana Brukner adott elő Monika Knoblochová csembalóművésznő kíséretével, atipikus, „rendes” formájában mutatta be a társulatot. Semmi keveredés bizarr, máshonnan származó bábokkal, semmi törekvés arra, hogyan lehetne a fausti legendát valahogy könnyebbé tenni, hogyan lehetne ravaszul csavarni rajta egyet, vagy eleve másként elmesélni, ami egyébként jellemző a Bukták és bábok csapatára. Kis családi bábszínházak kulisszáit és marionettjeit használták, nyugodt, nem zaklatott tempóban játszottak, mintha a *Faust* különleges felolvasásán lennének, amelyet bábokkal illusztrálnak, és ahol a zene paradox módon fontosabb, mint a szöveg színpadi előadása. Adott körülmények között Kašparek kétségbeesett felkiáltása: *Szarok rá, ez már a vég!* meglehetősen kilógott a kontextusból.

A **Handa Gote** társulat már a premier előtt azt hirdette, hogy a lehető leghűségesebb, mindenféle idegen effektustól és aktualizálástól mentes interpretációra fog törekedni. És a *Johann doktor Faust* című előadás azt bizonyítja, hogy elhatározását sikerült szinte az utolsó betűig betartania. Dr. Jindřich

Vesély szövegét használják, és a Handa Gote csapata, amely kitűnő díszlettervezőkből és gyakorlott bábosokból áll, szemmel láthatóan kedvét lelta a korhű színpad másának elkészítésében, beleértve a színpadi effektusokhoz szükséges gépezeteket is. A František Antonín Skála műhelyéből származó tucatszámú faragott marionett pedig gyönyörű látvány. Az előadás során a szereplők igyekeztek tartani magukat a vándorbábosok stílusához, ahogy azt a régi feljegyzésekből, vagy legalábbis a szájhagyományból ismerhetjük. Csakhogy a vizuális megjelenítés által kiváltott kezdeti csodálat hamar elpárolog és a kilencven perc Fausttal, amelyet csak időnként derít fel a közönség félénk nevetése, szinte elviselhetetlenül lassan telik. Ha elődeinknek ilyen művészien, ám unalmasan játszottak volna valaha a bábosok, akkor a nézők valószínűleg bedobták volna őket a halastóba, a bábokat elégették volna és Matěj Kopecký nem vált volna nemzeti legendává. Tudván azonban, hogy a Handa Gote hajlamos produkcióiban a végtelenségig feszíteni a közönség figyelmét és türelmét, felmerül az eretnek kérdés – nem rejt-e ez az egyértelmű kortárs rendezői hozzáállástól mentes, kegyelettelen felújítás hasonló színházi alatomosságot?

A többszáz éves visszatérés az időben nem újdonság a **Geisslers Hofcomedianen** színházi csoport számára, amely kifejezetten barokk színházi szövegek színpadra állításával foglalkozik. Plzeňben a társulat tagjai A szépség váltja a gyönyörűséget (Krása střídá nádheru) című előadással léptek fel, amely a *Psyché* c. tragikomikus balett alapján született. Petr Hašek rendező vezetése alatt a csapat azt mutatta be, amiben legfőbb ereje rejlik – az ének, zene és mozgás kombinációját, a komédiához való érzéket, a helyzetek kiélezését, a szükséges mértékű stilizáció megőrzésének képességét. És ráadásul egy kis művészi virtuskodást, amellyel belefognak a régi, rég nem játszott és mai szemmel játszhatatlan szövegek feltámasztásába. A szépség váltja a gyönyörűséget című darabban azonban van még ráadásul egy különleges díszlettervezői megoldás is – az előadás nagyobb része egy valamiféle „üvegházban”, vagyis palotában játszódik, ahová Ámor elviszi Psychét, akibe

beleszeretett. És a fesztiválon látott előadásból, ahol Ámor palotája az Alfa Színház színpadának hátsó részébe volt beszorítva, elvesztek a finomabb részletek és a nézőkkel való kapcsolat.

Lengyel-szlovák inspiráció

Arra a négy előadásra, amelyet Lengyelországból, illetve Szlovákiából importáltak Plzeňbe, szintén érvényes az, ami a bevezetőben a cseh alkotásokról elhangzott – tehát a keresés és a másság határainak vizsgálata. A fejezetcímnek pontosan így kellene hangoznia: cseh-lengyel-szlovák-szlovén inspiráció, hiszen az egyik lengyel előadást Jiří Havelka, az egyik szlovákot pedig Matija Solce rendezte.

Collodi *Pinokkió*jának adaptációja, amelyet a nyitrai **Új Színház** számára Ivan Martinka rendező-tervező készített, szándékosan jócskán eltávolodott az eredeti műtől. Martinka a könyvből vagy öt motívumot kölcsönzött, és ezek körül játszát el további helyzeteket, amelyek Colloditól némileg elszakadva az emberrel és annak értékeivel kapcsolatos általánosabb kérdésekkel, valamint az ember és a báb kapcsolatával foglalkoznak. Az előadás legerősebb pillanatai közé egyébként éppen a Pinokkió bábját szerepeltető jelenetek tartoznak, beleértve azt is, amelyben a bábót vezetőpalcák segítségével három színész mozgatja.

A **Pozsonyi Bábszínház** Matija Solcét hívta meg, aki jelenleg az egyik legtehetségesebb és legsokoldalúbb bábos, hogy megrendezze saját írását, a *Nagypapát* (Deduškót) (a legjobb színészi teljesítményért járó díj). Ebben Solce egyrészt a saját családjából mesél el egy történetet – a világjáró nagyapáról és annak kalandjairól. A másik szál egy fikatív idők otthonával, a Rövid Pillanattal kapcsolatos, amelyben úgy helyezik el az idős embereket, mint a fölösleges kacatokat a raktárban. A *Deduškón* látszik, hogyan képes Solce megvalósítani ötleteit a hasonló beállítottságú színészeket keresztül – akik azután az ő szellemében, de ugyanakkor a maguk módján fejlesztik tovább a komédiás gondolkodást és képzeletet, amelynek köszönhetően a hétköznapi tárgyakkól bábok lesznek. Egyébként Lubomír Píktor a színészi

A szépség váltja a gyönyörűséget, 2018.
R. Petr Hašek
Geissler Hofcomedianen,
Prága

Pinokkió,
R: Ivan Martinka.
Új Színház, Nyitra

Spejbl és a bűn városa, 2017.
R: Miki Kirschner.
Spejbl és Hurvinek Színház,
Prága

Egy erdőben egy házban, 2016.
R. játssza: Rudolf Hancvencel.
Vozichet Színház. Jablonec nad Nisou

Emlékmű, 2016.
R: Jiří Havelka,
Wroclawi Bábszínház

Szüességi fogadalmak, 2016.
R: Artur Dwulit.
Bialystoki Bábszínház

díjat a címszerepért kapta, és idén ez volt az egyetlen díj ebben a kategóriában, amelyet a Skupova Plzeň fesztiválon kiosztottak.

A Skupova Plzeň Fesztivál egyik elismerő oklevelét a **Wroclawi Bábszínház** kapta, mégpedig az *Emlékmű* című előadásért. Ez Mariusz Sczygiel riportjának adaptációja a *Gottland* című könyvből, amelyet Jiří Havelka rendezett. Két színésszel és egy színésznővel dokumentumszínház keretében idézte fel a legnagyobb Sztálin-émlékmű történetét, amely Prágában épült meg. A nézők előtt felvonulnak a történelmi események és a groteszk túlzással megformált személyiségek, a megfelelő pillanatokban pedig olyan egyszerű szimbólumok villannak fel (üres képeretek, telefonok a hivatalnokok asztalán... stb.), amelyek jelentése máig ugyanolyan jól érthető Lengyelországban és Csehországban. Havelka ráadásul nem elégszik meg a múltba tett kirándulással, és az *Emlékmű* történetét egészen a jelenig folytatja.

A fesztivál másik lengyel résztvevője, a **Białystoki Bábszínház** egy klasszikus lengyel darabot hozott el, a *Szüzességi fogadalmakat*. Aleksander Fredro szövegét Artur Dwulit rendező wayang bábokkal játszatta el, amelyek modern kivitelezése, valamint a ritmosus zenei kíséret azt jelzi, hogy az előadás címettjei a fiatal nézők. Olyan ez, mintha ma valamelyik cseh bábos venné a bátorságot, hogy pálcás bábokkal játssza el például a *Strakonicei dudást*, vagy más kötelező olvasmányt. A lengyel kulturális kontextus és Fredro ilyen megjelenítésének jelen-

tősége sajnos a cseh nézők többsége számára nem jött át, mint ahogyan Dwulit rendezésének részletei sem. Egy üzenet viszont egyértelmű – ne dobjátok ki a pálcás bábokat, még nem áldozott le az idejükl!

A zsűri által kiosztott díjakban tükröződik a 2018-as Skupova Plzeň legfontosabb kezdeményezéseinek némelyike. De amikor mérleget készítünk, ugyanilyen fontos az is, kik voltak azok, akik a végső megmértetésben kiestek a lehetséges győztesek közül. Valamint az, hogy milyen folyamatok zajlanak a fesztivál felszíne alatt. Ilyen szempontból nézve a cseh bábszínház és alternatív színház jövője nem alakul rosszul. Merthogy alkotói között vannak elegenden, akik számára alkotó munkájuk természetes részét képezi a keresés, a határok kimozdítása és a gondolkodás a színház és a nézők kapcsolatáról. Igaz, az idei évfolyam nem igazán nyújtott reprezentatív mintát az alternatív színpadokon zajló folyamatokból, még ha volt is miből válogatni. És az is biztos, hogy a Skupova Plzeň több bábót érdemelt volna, de miközben ezt mondjuk, nem lehet nem észrevennünk, hogy egy új bábos nemzedék emelkedik szólásra. De hogy el ne kiabáljuk a dolgot, fejezzük be az idei évről szóló számvetést kicsit óvatosabban: megjelentek a báb tanszék diákjai és friss diplomásai, akiket a bábok szemmel láthatóan érdekelnek és tudnak is velük ötletesen dolgozni. Reméljük, ez így is marad... (Skupova Plzeň, 2018. 6. 13. – 6. 17.)

Fordította: Forgács Ildikó

SKUPA'S PLZEŇ 2018, OR HOW (NOT) TO TELL STORIES

The author of the article, Zdeněk A. Tichý, was the chairman of the jury at the 33rd Skupa's Plzeň festival. He explains that this year offered a variety of shows that can hardly be summarised with a single underlying theme. There was a traditional fairy tale, a comicbook bloodbath, adaptations of literary classics, shows inspired by film, attempts to revive the puppet Faust, etc. But there was one thing they all had in common: the search for new staging techniques, for something different and unusual, for ways to reach out to the target audience and particularly to younger viewers. He believes that this searching was clear in most of the festival shows.